

ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА ЯК БАЗИС ЙОГО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

***Анотація.** Розглянуто сутність ресурсного потенціалу та його роль у забезпеченні сталого розвитку та конкурентоспроможності підприємства на ринку. Висвітлено місце проблемного аналізу в управлінні ресурсним потенціалом підприємства. Проведено дослідження ресурсного потенціалу на прикладі ПрАТ „Стрийська швейна фабрика „СТРИТЕКС”.*

Ключові слова: ресурси, потенціал підприємства, проблемний аналіз потенціалу, ефективність використання ресурсного потенціалу.

N. Mitsenko, N. Zhovtovskiy

ENTERPRISE POTENTIAL AS A BASIS OF ITS SUSTAINABLE DEVELOPMENT

***Abstract.** The essence of resource potential and its role in sustainable development and competitiveness of an enterprise at the market are examined. The place of problem analysis in the management of resource potential of the enterprise is considered. The research of resource potential at the example of “Stryjska shvejna fabryka “Striteks” is performed.*

Keywords: resources, enterprise potential, problem analysis of potential, efficiency of resource potential usage.

1. Вступ

Забезпечення конкурентоспроможності та сталого розвитку підприємств в умовах глобалізації економіки України тісно пов'язане з процесами раціонального формування й ефективного використання їх ресурсного потенціалу. При цьому „...оцінка ресурсних можливостей підприємства має важливе значення для прийняття управлінських рішень щодо стратегії й тактики його розвитку, які можуть бути реалізовані за умови досягнення переваги порівняно з іншими конкурентами за рахунок використання найбільш ефективної комбінації ресурсного потенціалу. Саме ті підприємства, які підтримують достатній потенціал і темпи його зростання порівняно з ресурсним потенціалом основних конкурентів, є прибутковими і конкурентоспроможними...” [3, с. 1]. У зв'язку з цим вимагають теоретичного й практичного вирішення проблеми стратегічного і тактичного управління ресурсами підприємства та їх формуванням як єдиної підсистеми в економіці підприємства.

2. Аналіз останніх досліджень і публікацій

Різні аспекти управління ресурсами і потенціалом підприємств досліджувалися такими зарубіжними вченими, як І. Ансофф, М. Байє, П. Друкер, М. Мескон, Д. Рубінфельд, Ф. Хедоурі, а також у працях В. Гальперіна, В. Герасимчука, С. Ігнат'єва, С. Іщук [1], А. Градова, М. Кондратьєва, Н. Краснокутської [2], Є. Лапіна [4], В. Моргунова, Е. Попова та ін. Вивчення літератури та практика господарювання свідчать про відсутність достатнього висвіт-

лення принципово важливих питань, пов'язаних із формуванням та управлінням потенціалом підприємства як основою забезпечення його сталого розвитку в перспективі.

3. Постановка завдання

Метою статті є висвітлення основних елементів ресурсного потенціалу підприємства та його ролі у формуванні перспектив його розвитку в ринковому середовищі.

4. Виклад основного матеріалу

Як частина виробничих факторів ресурси є компонентами виробничої системи, які формують вихідні передумови виробничих процесів. Метою придбання та використання ресурсів є отримання доходу чи задоволення потреб. Зміст поняття „ресурси підприємства” включають такі характеристики: це частина факторів виробництва, що складається з елементарних факторів; вони формуються на „вході” підприємства; придбаваються на відповідних ринках за певними цінами; мають споживчу вартість та вартість; кожний елементарний ресурс виконує свою роль та призначення в процесі створення продукції чи послуг; ресурси можуть вимірюватися в натуральних та вартісних показниках; ресурси представлені запасами елементарних факторів виробництва; як частину факторів виробництва їх також можна розділити на змінні та потенційні [6]. Крім даних характеристик, слід підкреслити і такі важливі властивості ресурсів, як їх обмеженість, цілісність, альтернативність (заміщу-

ваність), доповнюваність (взаємозв'язок та взаємодія), рухомість (мінливість протягом часу), складність, гнучкість. Таким чином, під ресурсами підприємства слід розуміти елементарні фактори виробництва, які представлені сукупністю матеріальних елементів та трудових ресурсів, що формуються на „вході” підприємства з метою їх комплексного використання в процесі виробництва товарів.

Необхідність виділення поняття „ресурсний потенціал” та його складових обумовлена вимогами застосування сучасних економічних підходів до управління підприємством. Найчастіше в економічній літературі ресурсний потенціал трактується як можливості сукупних ресурсів, які знаходяться в розпорядженні підприємства та визначаються їх кількістю, якісними параметрами, складом, співвідношенням і відповідністю цілям, що вирішуються підприємством на тому чи іншому етапі розвитку. О. Кузьменко вважає, що такий підхід слід уточнити і розглядати ресурсний потенціал як “систему взаємопов'язаних видів ресурсів, що знаходяться в розпорядженні підприємства або можуть бути збільшені для здійснення місії та досягнення стратегічних цілей розвитку за його відповідністю до потреб конкурентного середовища в результаті ефективної комбінації складових” [3, с. 14]. Склад і зміст ресурсного потенціалу, механізми його формування суттєво відрізняються за видами економічної діяльності.

Ресурси є матеріальними носіями потенціалу. В економічній літературі не існує однієї думки щодо складу ресурсного потенціалу підприємства. Найчастіше в якості найбільш важливих виокремлюють такі його елементи, як: трудові, матеріальні, фінансові ресурси. При цьому потенціал підприємства “...визначається не просто кількістю та якістю ресурсів, які є в наявності у даний момент, а й їх оптимальним співвідношенням, відповідністю їх величини і складу потребам вирішуваних завдань” [5, с. 195]. Формування потенціалу підприємства – це процес створення і організації системи ресурсів і компетенцій таким чином, щоб результат взаємодії став фактором сталого розвитку підприємства.

У зв'язку з тим, що формування потенціалу підприємства є складним динамічним процесом, орієнтованим на максимальну взаємодію із зовнішнім середовищем і забезпечення високої якості реалізації, досить детально розроблений методичний інструментарій проблемного аналізу як складових потенціалу підприємства, так і факторів, що обумовлюють їх розвиток, збалансованість та ефективність використання.

При проблемному аналізі стану складових елементів, процесу формування та ефективності використання ресурсного потенціалу підприємств варто враховувати наступні обставини: ресурсний потенціал підприємства є економічною системою, що складається з елементів, які взаємодіють та доповнюють один одного; потенціал підприємства не можна сформувати лише додаванням елементів, він є динамічною системою; під час формування ресурсного потенціалу підприємства діє закон синергії його елементів; усі елементи потенціалу

об'єктивно пов'язані з функціонуванням і розвитком підприємства.

Підкреслимо: проблемний аналіз стану ресурсного потенціалу підприємства дозволяє визначити фактори зовнішнього та внутрішнього середовища впливу на його формування, дослідити можливості та сильні сторони окремих елементів потенціалу, які в сукупності дозволяють забезпечити ефективну діяльність, конкурентоспроможність підприємства та його продукції на ринку, стабільність у довготривалій перспективі.

Об'єктом нашого дослідження стало приватне акціонерне товариство „Стрийська швейна фабрика „СТРІТЕКС”, створене та зареєстроване 25.10.2010 р. як правонаступник державного підприємства „Стрийська швейна фабрика „СТРІТЕКС”. Статутний фонд товариства становить 1161 тис. грн.; основними власниками і акціонерами є компанія „Квінтет Денмарк А/С” (Данія) – 75% акцій, фізична особа Коклюс Я. В. – 18,2% акцій, інші фізичні особи – 8,8% акцій.

З 1995 р. підприємство працює на давальницькій сировині з іноземними фірмами „ЕНЕКСІМ”, „БАЛТЕКС” (Словаччина), „ЕССАН” (Франція). З 1998 р. розпочалася співпраця з датською фірмою „МАСКОТ”. З 2000 р. основними замовниками продукції стали датська компанія „КАНЗАС”, шведська компанія „Фрістадс” та латвійська компанія „SIA Production”. У 2010 р. ПрАТ „Стрітекс” видано сертифікат якості з виготовлення одягу ISO 9001: 2008 компанією SGS.

Основним видом діяльності підприємства є пошиття робочого одягу: штанів, комбінезонів, напівкомбінезонів, курток робочих, жилетів, водонепроникних робочих костюмів, робочих рукавиць. 95% виготовленої продукції реалізується по зовнішньоекономічних контрактах з компаніями „КАНЗАС”, „ФРІСТАДС”, „SIA Production”, 5% – на внутрішньому ринку. Підприємство має переваги перед іншими виробниками робочого одягу завдяки тривалому перебуванню на зовнішньому ринку робочого одягу.

Виробництво зазначеної продукції потребує трудових, матеріальних і фінансових витрат. Забезпеченість підприємства необхідними трудовими ресурсами, їх раціональне використання, високий рівень продуктивності праці сприяють збільшенню обсягів виробництва, ефективному використанню обладнання, машин, механізмів, зниженню собівартості та зростанню прибутку.

На кінець 2013 р. чисельність персоналу ПрАТ „Стрийська швейна фабрика „СТРІТЕКС” становила 552 особи. З даних табл. 1 бачимо, що чисельність персоналу за три останні роки зростала як у цілому, так і за окремими категоріями: порівняно з 2011 р. загальна чисельність зросла на 15,5%, чисельність працівників основної діяльності – на 77 осіб, робітників – на 70 осіб. Підприємство достатньо забезпечене трудовими ресурсами високої кваліфікації, причому для нього вартість робочої сили є низькою (це є однією з переваг для іноземного учасника щодо розвитку виробництва продукції на давальницькій сировині саме в Україні).

Продуктивність праці по ПрАТ „Стрийська швейна фабрика „СТРІТЕКС” за 2011-2013 роки

Показники	Роки			Відхилення 2013 р. від 2011 р.	Динаміка 2013 р. до 2011 р.,%
	2011	2012	2013		
Товарна продукція, тис. грн.	47893	51049	36273	-11620	75,7
Середньоспиксова чисельність працівників, осіб	478	511	517	+39	108,2
в т.ч. робітників	340	373	402	+62	118,2
Питома вага робітників у загальній чисельності працівників, %	71,1	73,0	77,8	+6,7	-
Кількість відпрацьованих робітниками людино-годин	747150	942048	939072	+191922	125,7
Середня продуктивність праці одного працівника, тис. грн.	100,2	99,9	70,2	-30,0	70,0
Середня продуктивність праці одного робітника, тис. грн.	140,9	136,9	90,2	-50,7	64,1
Середньоденна продуктивність праці одного робітника, грн.	480,8	417,3	281,9	-198,9	58,6
Середньогодинна продуктивність праці одного робітника, грн.	64,1	54,2	38,6	-25,5	44,6
Трудомісткість виробництва 1 тис. грн. продукції, людино-годин	15,6	18,5	25,9	+10,3	166,0

Разом з тим, нарощування трудових ресурсів не відповідало тенденції скорочення обсягів діяльності. Фактичний обсяг товарної продукції порівняно з базовим зменшився на 11620 тис. грн. (24,3%) і становив 36273 тис. грн.

Обсяг випуску залежить не тільки від чисельності працівників, а й від кількості витраченої на виробництво продукції праці, тобто від величини робочого часу, а також від ефективності праці, її продуктивності.

Аналіз показує, що продуктивність праці знизилася за всіма показниками, але не однакою мірою. Різниця в зміні щодо середньої продуктивно-

тис. грн.), збільшення кількості днів, відпрацьованих одним робітником (5218,1 тис. грн.), а негативно – зменшення тривалості робочого дня (-1649,2 тис. грн.) та зміна середньогодинного виробітку на одного працівника (-23922,2 тис. грн.).

Сучасні умови господарювання, які базуються на дії законів ринку, змушують українські підприємства швидко адаптуватися до змін ринкового середовища та уникати необґрунтованого ризику, приймаючи управлінські рішення щодо використання наявних виробничих і, зокрема, матеріальних ресурсів. Розглянемо ефективність використання цих ресурсів у табл. 2.

Таблиця 2

Ефективність використання матеріальних ресурсів ПрАТ „Стрийська швейна фабрика „СТРІТЕКС” у 2011-2013 роках

Показники	Роки			Відхилення 2013 р. від 2011 р.	Динаміка 2013 р. до 2011 р.,%
	2011	2012	2013		
Повна собівартість продукції, тис. грн.	40822	44373	31108	-9714	76,2
Матеріальні витрати, тис. грн.	26502	29607	15459	-11043	58,3
Питома вага матеріальних витрат у собівартості продукції, %	64,9	66,7	49,7	-15,2	-
Витрати на одиницю товарної продукції, грн.	0,85	0,87	0,86	+0,01	100,6
Матеріаломісткість продукції, грн.	0,55	0,58	0,43	-0,12	77,0
Матеріаловіддача, грн.	1,81	1,72	2,35	+0,54	129,8

сті праці одного працюючого та одного робітника пояснюється зростанням частки робітників у загальній чисельності працівників основної діяльності. Різниця в динаміці щодо середньої продуктивності праці у звітному періоді та середньогодинної продуктивності праці одного робітника виникла у зв'язку із зміною кількості днів, відпрацьованих одним робітником. Різниця в динаміці щодо середньогодинної і середньоденної продуктивності праці пов'язана із зменшенням тривалості робочої зміни за цей період.

На зміну випуску продукції за три роки позитивно вплинули зміна кількості робітників (8733,3

Факторним аналізом встановлено: зменшення матеріальних витрат на 11043,0 тис. грн. спричинило зменшення обсягу виробництва продукції на 19987,8 тис. грн., натомість збільшення матеріаловіддачі на 0,54 грн. на одиницю продукції призвело до зростання обсягу випуску на 8348,7 тис. грн. у 2013 р.

Станом на початок 2013 р. основні засоби підприємства склали 9673,0 тис. грн. за первісною вартістю, в т.ч. 8531,6 тис. грн., або 88,2%, припадало на промислово-виробничі основні засоби, а 1141,4 тис. грн., або 11,8%, – на невиробничі. За

Ефективність використання основних засобів ПрАТ „Стрийська швейна фабрика „СТРИТЕКС” в 2011-2013 роках

Показники	Роки			Відхилення 2013 р. від 2011 р.	Динаміка 2013 р. до 2011 р., %
	2011	2012	2013		
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	7284,5	8737,5	10367,5	+3083,0	142,3
Середньорічна вартість активних основних засобів, тис. грн.	3970,1	4744,5	5743,6	+1773,5	144,7
Питома вага активних основних засобів, %	54,5	54,3	55,4	+0,9	-
Фондовіддача основних засобів, грн.	6,57	5,84	3,50	-3,07	53,2
Фондовіддача активних основних засобів, грн.	12,06	10,76	6,32	-5,74	52,4
Фондомісткість основних засобів, грн.	0,15	0,17	0,29	+0,13	187,9
Фондомісткість активних основних засобів, грн.	0,08	0,09	0,16	+0,08	191,0

2011-2013 рр. основні засоби зросли на 42,3%, а їх знос за цей же період – на 38,7% (табл. 3).

За три роки фондovіддача основних засобів зменшилася на 3,07 грн., а активної частини – на 5,74 грн. Випереджальне зростання вартості основних засобів порівняно із зростанням обсягу випуску продукції характеризує відносно підвищення фондомісткості і зниження фондovіддачі, тобто зниження ефективності використання основних засобів, що й стало причиною скорочення виробництва продукції на підприємстві.

5. Висновки

Скорочення обсягу випуску продукції на досліджуваному підприємстві протягом 2011-2013 рр. обумовлено зменшенням обсягу матеріальних ресурсів, зниженням ефективності використання матеріально-технічної бази та трудових ресурсів підприємства. Виявлені негативні тенденції в розвитку підприємства актуалізують проблему пошуку шляхів його розвитку та підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу.

Ресурсні можливості розглядаються нині як основа забезпечення сталого розвитку та конкурентоспроможності підприємства на ринку, а тому збереження, зміцнення і нарощування ресурсного потенціалу цілком залежить від уміння менеджменту оцінювати його реальний стан (за допомогою проблемного аналізу) та обирати відповідну стратегію його формування та використання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ішук С. О. Виробничий потенціал промислових підприємств: проблеми формування і розвитку : монографія / С. О. Ішук. – Львів : ІРД НАНУ, 2006. – 278 с.
2. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства : навч. посіб. / Н. С. Краснокутська. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 325 с.
3. Кузьменко О. В. Стратегічне управління ресурсним потенціалом підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.04 / О. В. Кузьменко. – Дніпропетровськ, 2013. – 20 с.
4. Лапин Е. В. Экономический потенциал предприятия : монография / Е. В. Лапин. – Суми : ИТД „Университетская книга”, 2002. – 310 с.
5. Міценко Н. Г. Ресурсний потенціал підприємства: сутність, структура, стратегія використання / Н. Г. Міценко, О. І. Кумечко // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.- техн. праць. – Львів : НЛТУУ, 2010. – Вип. 20.9. – С. 193-197.
6. Шталь Т. В. Ресурсы предприятий торговли как составная часть факторов производства / Т. В. Шталь // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ, 2004. – Вип. 189. – Т. 1. – С. 63-69.